

TIL O'RGATISHDA SUN'IY INTELEKT

Diyora Marufovna KARAYEVA

Samarqand Davlat Chet Tillar Instituti

Roman-German tillar fakulteti

ispan-italyan filologiyasi

Stajyor-o`qituvchisi

diyorakarayeva@gmail.com

Anotatsiya: Ushbu tezisda sun'iy intellektning (SI) zamonaviy chet tillarini o'qitishga ta'siri o'rganiladi. Unda o'qitishda qo'llaniladigan asosiy SI texnologiyalari: moslashuvchan o'rganish tizimlari, avtomatik baholash, nutqni aniqlash tahlil qilinadi. Ta'lim muhitida Slni joriy etishning afzalliklari haqida e'tibor qaratilgan.

Kalit so'zlar: Sun'iy intellekt, Google Speech-to-Text, Microsoft Speech va ELSA Speak, TOEFL, IELTS, dialoglar, testlar, so'z kartalari.

Til – inson tafakkuri, madaniyati va jamiyat hayotining eng muhim vositasidir. Har qanday yangi tilni o'rganish shaxsning dunyoqarashini kengaytiradi, ijtimoiy faolligini oshiradi va shaxsiy hamda kasbiy rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatadi. Bugungi globallashtirilgan dunyoda til bilish – zarurat, raqobat ustunligi va intellektual o'sishning asosiy omillaridan biridir. Bugungi globallashtirilgan dunyoda til o'rganish uchun juda ko'p vositalar mavjud. Ulardan biri bu sun'iy intellektidir.

Sun'iy intellekt - bu inson tafakkuri funksiyalarini taqlid qilishga qodir algoritmlar tizimi: tahlil qilish, o'rganish, tanib olish va qaror qabul qilish. Til ta'limi uchun SI o'quvchining darajasiga moslasha oladigan va real vaqt rejimida fikr-mulohaza bildira oladigan vositadir. SI fanlararo bog'liqlikka ega bo'lib, matematika, psixologiya, tilshunoslik, falsafa, nevrologiya va informatika kabi sohalarga tayanadi. Ushbu atamaning kelib chiqishiga nazar tashlanadigan bo'lsa, sun'iy intellekt atamasi ilk bora 1956-yilda konferensiyada Jon Makkarti tomonidan foydalanilgan.

Hozirgi kunda insoniyat sun'iy intellektdan faol foydalanmoqda. Shuningdek, til o'rganishda ham hozirgi davrda SI eng yaxshi yordamchilardan biridir.

Bu fikrning isboti sifatida quyidagi faktlarni ko'rib chiqamiz. Bilamizki, til o'rganishda o'quvchining og'zaki nutqi muhim ro'l o'ynaydi. Sun'iy intellekt o'quvchilarning og'zaki tilini ona tilida so'zlashuvchilar bilan taqqoslash orqali tahlil qilishi mumkin. Nutqni aniqlash texnologiyalari: fonetik xatolarni aniqlash, tuzatish bo'yicha tavsiyalar berish, nutqning intonatsiyasi va ritmini baholash imkonini beradi. O'qitishda Google Speech-to-Text, Microsoft Speech va ELSA Speak xizmatlaridan faol foydalaniladi.

Sun'iy intellekt chatbotlari inson muloqotini simulyatsiya qiladi va talabalarga muloqot ko'nikmalarini mashq qilish imkonini beradi. Ulardan turli xil nutq vaziyatlarini, jumladan, kundalik, akademik va professional vaziyatlarni simulyatsiya qilish uchun foydalanish mumkin. Ushbu dasturlar til to'siqlari yoki psixologik stresssiz mashq qilish imkoniyatini beradi.

Til o'rganishda grammatika, imlo, matn izchilligi va mantiqiy tuzilish muhim ro'l o'ynaydi. O'quvchi ushbu ko'nikmalarni o'rganishda sun'iy intellektdan foylanishi uning

tezroq ushbu ko'nikmalarni o'zlashtirishga yordam beradi. Sun'iy intellekt algoritmlari yozma tilni bir nechta parametrlar bo'yicha tahlil qilishga qodir: grammatika, imlo, matn izchilligi, mantiqiy tuzilish. Ushbu ko'nikmalar o'quvchidan muntazam mashq, tizimli yondashuv va aniq tahlil talab qiladi. So'nggi yillarda esa sun'iy intellekt texnologiyalarining rivojlanishi til o'rganish jarayoniga yangicha imkoniyatlar ochib berdi.

Grammatika va imlo ko'nikmalarini mustahkamlashda sun'iy intellektning roli:

O'quvchilar uchun grammatika qoidalarini to'liq o'zlashtirish ko'pincha murakkab jarayon bo'lib, xatolarni o'z vaqtida ko'rish va tahlil qilish katta ahamiyatga ega. Sun'iy intellekt algoritmlari real vaqt davomida matnni tekshiradi, grammatik xatolarni aniqlaydi, ularning kelib chiqish sababini tushuntiradi va to'g'ri variantni taklif qiladi. Bu esa o'quvchining xatolarni takrorlamasligiga, qoidalarni tezroq o'zlashtirishiga xizmat qiladi.

Imlo borasida ham sun'iy intellektning afzalliklari katta. U matndagi tinish belgilari, so'z yozilishi, orfografik xatolar va xalqaro transliteratsiya me'yorlari bo'yicha aniq tahlil olib boradi. Natijada o'quvchi yozma nutqida aniqlikka erishadi.

Matn izchilligi va mantiqiy tuzilishni shakllantirish:

Tilni o'rganish faqat alohida so'z yoki grammatik qoidalarni bilish bilan cheklanmaydi. Eng muhim jihatlardan biri – fikrni izchil, ravon va mantiqan uyg'un shaklda bayon qila olish. Sun'iy intellekt matnni tahlil qilib, undagi:

- mavzu va g'oya uyg'unligi,
- paragraf tuzilishi,
- argumentlar ketma-ketligi,
- mantiqiy bog'lovchilar,
- ortiqcha takrorlar yoki mavzudan chetlanishlar

kabi elementlar bo'yicha o'quvchiga aniq takliflar beradi. Bu esa yozma madaniyatni yuqori darajada shakllantirishga yordam beradi.

Sun'iy intellektning ta'lim jarayoniga ta'siri

Sun'iy intellektning til o'rganishdagi eng katta ustunliklaridan biri – moslashuvchanlik. Algoritmlar o'quvchining darajasiga mos ravishda individual tavsiyalar beradi, xatolarni muntazam tahlil qiladi va o'zlashtirish tezligini oshirishga xizmat qiladi. Bundan tashqari, AI bilan mashq qilish o'quvchini mustaqil fikrlashga, o'z matnini tahlil qilishga va ijodiy yondashuvni rivojlantirishga yo'naltiradi.

Avtomatlashtirilgan baholash allaqachon TOEFL va IELTS kabi xalqaro imtihonlarda qo'llaniladi.

Shuningdek, SI nafaqat o'quvchiga, balki o'qituvchiga ham yordam beradi. Sun'iy intellekt quyidagilarni yaratishi mumkin: dialoglar, testlar, so'z kartalari, turli qiyinchilik darajasidagi matnlar, mustahkamlash mashqlari.

Bu o'qituvchilarning vaqtini sezilarli darajada tejaydi va o'quv jarayoni sifatini yaxshilaydi.

Sun'iy intellekt talabning kuchli va zaif tomonlarini tahlil qiladi va shaxsiylashtirilgan ta'lim yo'nalishini yaratadi. Bu chuqurroq o'rganishni ta'minlaydi.

O'quvchilar istalgan vaqtda va istalgan joyda mashq qilishlari mumkin. Sun'iy intellekt yordamchisi 24/7 rejimida ishlaydi, bu esa ushbu tizim vaqtning bekorga isrof bo'lmasligini ta'minlaydi.

Section-1: Artificial Intelligence in Language Teaching

Sun'iy intellekt zamonaviy xorijiy tillarni o'qitishda muhim rol o'ynaydi. Bu o'quv jarayonini tezlashtirish va soddalashtirishga yordam beradi, uni yanada moslashuvchan va shaxsiylashtiradi. Biroq, SI o'qituvchilarni to'liq almashtira olmaydi, u shunchaki samarali raqamli yordamchi vazifasini bajaradi.

Til ta'limining kelajagi professional o'qitish ko'nikmalari va intellektual texnologiyalarni birlashtirishda yotadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. ETS Research. "AI-Based Scoring in TOEFL", Princeton, 2020.
2. Li Y. "Speech Recognition in ESL Learning". Journal of Applied Linguistics, 2022.
3. National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine. (2018). How People Learn II: Learners, Contexts, and Cultures. National Academies Press. Retrieved from <https://www.nap.edu/catalog/24783/how-people-learn-ii-learners-contexts-and-cultures>
4. Russell S., Norvig P. Artificial Intelligence: A Modern Approach. Pearson, 2018.
5. Warren, P. (no date) A brief history of artificial intelligence (1956 to now), Codementor. Available at: <https://www.codementor.io/@paulwarren/a-brief-history-of-artificial-intelligence-1956-to-now-mgoracvnx>.